

První pomoc

1. Základní postup první pomoci

Co dělat?

1) Kontrola bezpečnosti

Ujistíme se, že jsme my, oběť a další okolostojící v **bezpečí**.

Mějte na paměti, že pokud chcete komukoli pomoci, je nutné zůstat naživu!!!

V některých případech se může stát, že poskytnutí pomoci bude znamenat „pouze“ přivolání odborné pomoci (ZZS, hasiči, policie, plavčík).

2) Kontrola vědomí

Postiženého **oslovíme** a sledujeme jeho reakci, můžeme použít jednu z frází: "Pane/Paní je vám dobře"? nebo "Pane/Paní jste v pořádku"?. Pokud nereaguje, můžeme osobu chytit za ramena a lehce s ní **zatřást**. Další alternativou, jak probírat spící osobu, je **bolestivý podnět** např. štípnutí do ušního boltce, trapézového svalu. **Bezvědomí** je život ohrožující stav.

3) Přivolání pomoci

Snažíme se přivolat pomoc, ale postiženého neopouštíme. Pokud se nám povede upoutat pozornost např. kolegy, kolemjdoucího, souseda, požádáme jej o okamžité přivolání ZZS (155, 112).

4) Pátrání po dalších život ohrožujících stavech:

Masivní krvácení

Zástava dechu a oběhu

Nyní osobu prohlédneme a sledujeme, zda někde **masivně nekrvácí**. Pokud ano, zastavíme krvácení (viz kapitola 4.)

5) Pokud je postižený v bezvědomí následuje zajištění průchodnosti dýchacích cest

Zakloníme hlavu a zvedneme bradu (v případě podezření na poranění krční páteře je možné provést předsunutí čelisti; pokud si nejsme jisti, jakým způsobem čelist předsunout, opatrně provedeme výše uvedený postup – uvolnění DC má přednost).

Tím se zprůchodní dýchací cesty a eliminujeme nebezpečí udušení zapadnutím kořene jazyka. Z úst odstraníme jasně viditelné cizí předměty (bonbony, žvýkačky, vyražené zuby).

6) Zhodnocení dýchání – během 10 sekund 2 normální vdechy

Dýchání hodnotíme třemi smysly: **zrakem** (pohledem), **sluchem** (poslechem) a **hmatem**. Provedeme to tak, že svoji tvář dáme těsně před ústa postiženého. V této poloze pohledem sledujeme hrudník raněného, zda vykazuje dýchací pohyby. Poslechem se snažíme zachytit dýchací šelesty a snažíme se ucítit vydechovaný vzduch postiženého na své tváři. Lapavé dechy nejsou normální dýchání – mohou přetrvávat až 1 minutu po zástavě oběhu a jsou indikací k zahájení neodkladné resuscitace (KPR). Pokud si nejsme jisti, zda je dýchání normální, jednáme tak, jako by normální nebylo – jde o indikaci k zahájení KPR.

6.1) Pokud postižený dýchá normálně

Pokud postižený dýchá, je jistota, že mu i tepe srdce. V tom případě ho můžeme uložit do **zotavovací (stabilizované) polohy** a dále kontrolujeme životní funkce.

6.2) Pokud postižený nedýchá, či nedýchá normálně

Pokud postižený nedýchá, či dýchá abnormálně, zahájíme neodkladnou resuscitaci (KPR).

2. Neodkladná resuscitace

Kardiopulmonální resuscitace (KPR)

KPR je soubor výkonů, sloužící k obnovení dodávky okysličené krve do všech tkání (hlavně do mozku - buňky odumírají už po 3-5 min. bez O₂). Oživování provádíme při poruše či zástavě dechu pomocí nepřímé srdeční masáže a umělého dýchání. Je-li jen 1 zachránce, u **dospělého** se nejdříve volá ZZS a až pak resuscituje ("call first"), u **děti** se nejprve provádí 1 minutu KPR a pak volá ZZS ("call fast").

- **Základní neodkladnou resuscitaci (Basic Life Support)** – provádí kdokoli na místě neštěstí bez použití jiných než ochranných pomůcek.
- **Rozšířená neodkladná resuscitace (Advanced Life Support)** – navazuje na postupy zahájené v rámci algoritmu BLS a rozšiřuje je o invazivní zajištění dých. cest, alternativní metody zevní srdeční masáže, farmakoterapii. Provádí ji profesionál se speciálním vybavením.
-

Rozlišujeme 3 základní životní funkce: **vědomí, dýchání a srdeční činnost**. Při ztrátě jedné nebo více těchto funkcí postižená osoba potřebuje vaši pomoc. Pokud se člověku v bezvědomí nedostane pomoci, může přestat dýchat a následně ustává i srdeční činnost.

Včasné zahájení neodkladné resuscitace

Včasné zahájení KPR může 2 –3 násobně zvýšit naději na přežití.

Zástava průtoku krve mozkiem po dobu delší než 3-5 minut vede k ireverzibilnímu poškození buněk mozkové kůry.

Prodleva při zahájení snižuje šanci na úspěšný výsledek KPR.

Je-li KPR zahájena po více než 10 minutách ireverzibilní poškození mozku je „velmi pravděpodobné“.

KPR ukončujeme

- při obnově základních životních funkcí
- při příjezdu ZZS
- při vystřídání jinými zachránci
- při vlastním vyčerpání znemožňujícím pokračování v KPR

KPR dospělí – pravidlo CAB

C) zahájení nepřímé srdeční masáže (Chest Compression)

- hranu jedné dlaně položíme doprostřed hrudní kosti (na nahý hrudník - snažíme se o diskretnost, tj. odvedeme přihlížející) - u mužů spojnice bradavek, druhou dlaň položíme na první, případně propleteme prsty obou rukou
- prsty směřují kolmo k hrudní kosti, nedoléhají k hrudníku, během masáže nevzdalujeme ruce od hrudníku
- paže zachránce jsou napnuté v loktech a kolmo k ose těla postiženého
- **30 stlačení hrudníku frekvencí minimálně 100 stlačení/min**
- **hloubka stlačení minimálně 5 cm**

A) uvolnění dýchacích cest (Airway)

- záklon hlavy -> tlak na čelo hranou jedné ruky, prsty druhé ruky zdvíháme bradu

B) umělé dýchání (Breathing)

- záklon hlavy -> dlaň jedné ruky přitiskneme na čelo, prsty této ruky stiskneme nos druhá ruka může přidržovat bradu

- **2 vdechy** s dostatečným objemem (hrudník se viditelně zvedá/klesá)
- **resuscitační poměr 30:2**

KPR děti (cca 1 - 8 let)

- **5 úvodních vdechů**
- dále postup stejný jako u dospělého (hloubka stlačení přibližně do 1/3 hrudníku)
- **resuscitační poměr 30:2**

KPR novorozenci

- **5 úvodních vdechů** z úst (jen jejich objem) do úst a nosu
- uvolnění dýchacích cest provádět jen mírným záklonem hlavy (podložení pod rameny)
- masáž 2 prsty/palci na hrudní kosti **do hloubky 1/3 hrudníku, frekvence 120/min**
- **resuscitační poměr 3:1**

Poznámky:

Gasping - u postiženého mohou být přítomné "lapavé vdechy", neboli gasping - jde o typickou známku časného stádia náhlé zástavy oběhu. Jedná se o jednotlivé nádechy v postupně se prodlužujících, nepřírodně dlouhých intervalech. To trvá zpravidla 1-3 minuty po vzniku náhlé zástavy oběhu. Pokud postižený nereaguje a má lapavé dechy, s vysokou pravděpodobností jde o náhlou zástavu oběhu a tudíž je to absolutní indikace k okamžitému zahájení neodkladné resuscitace, a to zejména nepřímou masáží srdce. Poskytování dýchání z plic do plic je v takové situaci v rámci neodkladné resuscitace zbytečné a naopak kontraproduktivní (postižený si de facto dýchá sám, a při kvalitně prováděné masáži může tento stav přetrvat po celou dobu trvání resuscitace).

3. Uvolnění překážky v dýchacích cestách

K vdechnutí cizího tělesa většinou dochází náhle, bývá provázeno namáhavým, hlučným dýcháním, kašlem. Dospělí nejčastěji vdechnou kousek potravy, malé děti drobnou část hračky. V případě, že dojde k uvolnění cizího tělesa a to je vypuzeno do dutiny ústní, je možné jej odstranit -**cizí těleso se odstraňuje z úst prsty jen tehdy, je-li evidentně viditelné!** –v opačném případě hrozí že bude zatlačeno zpět do DC, popř. že dojde k prodlevě v KPR.

Obstrukce (uzávěr) dýchacích cest

- **mírná** – kašel, dušnost, je schopen mluvit (často s obtížemi)
- **závažná** – pískoty během pokusu o dýchání, tiché pokusy o kašel, není schopen mluvit, promodrávání kůže

První pomoc:

Dospělí

1. vyzveme postiženého k mohutnému kašli

2. úder do zad

- a) postižený vsedě, předkloněná hlava mezi kolena
- b) postižený vleže na boku, tváří k zachránci
- úder vedeme **plochou dlaně mezi lopatky**, vždy nalevo či vpravo od páteře!!!
- manévr opakovat **max. 5x** (pak provádíme Heimlichův manévr)

3. Heimlichův manévr

- rázné stlačení nadbřišku

- neprovádíme u malých dětí a u těhotných žen
- riziko vyvolání zvracení a poškození vnitřních orgánů (jater, sleziny)
- **a)** k postiženému **při vědomí** (v předklonu) přistoupíme zezadu -> obejmeme jeho trup svými pažemi -> do oblasti mezi pupíkem a mečovitým výběžkem dáme pěst jedné ruky, druhou jí uchopíme -> prudce stlačíme nadbřišek směrem dovnitř a nahoru
- **b)** u postiženého **v bezvědomí** klečíme obkročmo nad ním -> stlačíme nadbřišek na stejném místě a stejným směrem oběma rukama složenýma na sebe
- při neúspěchu **střídat 5 úderů mezi lopatky s 5 Heimlichovými manévry**
- i pokud dojde k odstranění cizího tělesa a uvolnění dýchacích cest relativně brzy, je nutné, aby všichni, u nichž byl použit Heimlichův manévr, absolvovali následně lékařskou prohlídku (riziko komplikací)

Děti (1-8 let)

- uvádí se, že ve více než polovině případů obstrukce nedojde k uvolnění dýchacích cest pouze jedním způsobem, ale je nutné použít kombinaci více postupů
- **střídání 5 úderů mezi lopatky s 5 Heimlichovými manévry**
- úder mezi lopatky u větších dětí možno provádět v „přehnutí přes kolena“ záchránce

Novorozenci a kojenci

- **a)** dítě si položíme na předloktí obličejem dolů a provedeme až 5 úderů mezi lopatky
- **b)** dítě si položíme na předloktí obličejem nahoru a provedeme 5 stlačení hrudníku jako při masáži srdce, pouze menší frekvencí a přiměřeně větší silou
- **střídáme úderů mezi lopatky a komprese hrudníku**
- při obou technikách využijeme gravitace, dítě směřuje šikmo hlavou k zemi
- pokaždé zkontrolovat účinnost (zda nedošlo k vypuzení cizího tělesa do dutiny ústní)

Poznámky:

Laik by neměl provádět manévry u bezvědomého (postupy uvádíme jen pro úplnost) -> zavolá ZZS, případně zahájí resuscitaci (v bezvědomí dojde k ochabnutí hrtanového svalstva, což může dovolit vdechovanému vzduchu vniknout do plic).

4. Krvácení

- celkový objem krve dospělého člověka je asi 5l krve
- rychlá ztráta většího objemu od 900ml může vést k šoku s následnou smrtí
- bezprostřední ohrožení života 2-2.4l

- Tepenné krvácení** - nejzávažnější – velká ztráta krve za krátkou dobu
- jasně červená krev stříká i několik cm, špatně se sráží - vykrvácení
- Žilní krvácení** - tmavě červená krev plynule vytéká
- poranění velké žíly – masivní, vykrvácení
- Kapilární krvácení** - pomalé, nejběžnější, nezávažně, samovolná zástava

Samovolné zastavení krvácení - zúžení cév

- srážení krve – krevní destička – strup
- porucha srážení – chronická ztráta krve (Acylpyrin, antikoagulancia, anémie, hemofilie, jaterní choroby)

Vnější krvácení

- porušení kožního krytu
- infekce
- ochranné prostředky - rukavice

První pomoc při vnějším krvácení:

- bez ohledu na typ krvácení PP stejná
- zdravotnické rukavice (několik vrstev gázy, čistá látka, igelitová fólie, sáček, nechat stlačit ránu postiženého svojí rukou)
  - na ránu sterilní gáza nebo čistá látka – **stlačit ránu pomocí prstů nebo dlaně**
  - **přiložení tlakového obvazu**
  - pokud krvácení pokračuje přiložit další 1-2 vrstvy tlakového obvazu
  - kontrola obvazu
  - **protišoková opatření**

Tlakový obvaz - stlačuje v místě přiložení ránu (poraněnou tepnu, žílu)

- 1. vrstva – sterilní krytí** (nejlépe polštářek hotového obvazu)
- 2. vrstva – tlaková** - vybalený nerozmotaný obvaz, smotaný šátek, kapesník
- 3. vrstva – fixační** –obinadlo k přichycení sterilního krytí
  - 2 vrchní vrstvy může nahradit hotový obvaz
  - tlaková vrstva nesmí být tvořena tvrdými předměty, dostatečně vysoká
  - pokud prosakuje, přiložíme další tlakovou vrstvu a pevně přitáhneme dalším
  - max. 3x, pak zaškrcovadlo

Zaškrcovadlo- poslední volbou k zastavení krvácení (hrozí nedostatečné prokrvení končetiny, zhmoždění v místě zaškrvení)

- **přikládat pouze na paži a stehno**
- vždy podložit, přes oděv, základní otáčka, pak dotahovat, spolehlivě zajistit konec
- **zapsat čas zaškrvení, nepovolovat!**
- Martinovo pryžové zaškrcovadlo, 5 cm
- improvizace: min 5cm - pásek, šátek, kravata

- Kdy použít zaškrcovadlo:**
- masivní krvácení z více tepen velkého průměru
  - ztrátové poranění končetin
  - otevřené zlomeniny dlouhých kostí
  - poranění s cizím tělesem v ráně s masivním krvácením
  - prosakující 3. vrstva tlakového obvazu
  - více poraněných, málo záchránců

Poznámka:

- na krk nepřikládáme žádné tlakové obvazy ani zaškrcovadla

Vnitřní krvácení

- obtížně rozeznatelné, životu nebezpečné
- vytékání krve do tkáně nebo do tělní dutiny
- při masivním krvácení (žal. vřed, ledvina, slezina) – rychlý rozvoj šoku
- zlomeniny (stehenní kost – ztráta 900 ml a více)

- Příznaky**
- vytékání světle červené krve z úst, konečníku nebo krev v moči
  - nemenstruační vaginální krvácení
  - zvracení krve (světle červená, tmavě červená, kávová sedlina)
  - černá páchnoucí dehtová stolice
  - bolest citlivost, pohmožděnina nebo otok
  - zlomená žebra, modřina přes dolní část hrudníku, tvrdé břicho

První pomoc při vnitřním krvácení:

- kontrola vitálních funkcí, KPR
- při zvracení – stabilizovaná poloha na levém boku
- protišoková opatření – zvednutí DK, přikrýt
- zlomeniny končetin – imobilizace
- volat ZZS

- Krvácení z nosu**
- postiženého posadit na židli v mírném předklonu
  - palcem a ukazovákem sevřít měkké chřípí nosu na cca 10min.
  - na zátylek a čelo studený obklad
  - pokud se zastaví, nevyžaduje lékařskou péči

- Krvácení z ucha**
- sterilně přikrýt
  - při bezvědomí - stabilizovaná poloha, poraněné ucho vespod
  - při vědomí sed s náklonem hlavy na postiž. stranu, ev. leh na stranu poranění
  - vždy nutné lékařské ošetření

- Krvácení z úst**
- očistit okolí úst
  - sed v předklonu, ev. leh na břicho s podloženým čelem
  - lékařské ošetření dle síly krvácení

- Krvácení z křečové žíly**
- oblékání ponožek, mírný náraz
  - vystříknutí většího množství krve pod tlakem, který postupně klesá
  - krycí obvaz (sterilní gáza), ev. tlakový obvaz

5. Šok

Život ohrožující snížení průtoku krve orgány s následným poškozením buněčných funkcí.
Oběhový systém

- srdce – pumpa
- cévy – potrubí
- krev – tekutina

- **Hypovolemický šok** – ztráta krve (vnitřní, vnější krvácení) a **tekutin** (únik plazmy při popáleninách)
- **Kardiogenní šok** – selhání srdce (zástava, porucha rytmu)
- **Obstrukční šok** – mechanická překážka (plicní embolie, srdeční tamponáda, stlačení srdce) => pokles srdečního výdeje
- **Distribuční šok** – roztažení cévního řečiště s následným poklesem srdečního výdeje
  - při narušení neurogenní kontroly regulace oběhu (trauma CNS, intoxikace, bolest) => **neurogenní šok**
  - **anafylaktický** – dilatace vyvolána alergickou reakcí
  - **septický** – dilatace vyvolána toxiny bakterií při těžké infekci

Příznaky:

Kompenzovaný šok – zachován krevní oběh v životně důležitých orgánech

- změna psychického stavu – rozrušení, nervozita, úzkost
- třes
- vlhká kůže, studený pot
- pobledlost, promodrání kolem úst
- mělké rychlé dýchání
- slabý, rychlý nebo žádný pulz
- pocit na zvracení, zvracení
- žízeň

Dekompenzovaný šok – vážne zásobování orgánů

- bledá, skvrnitá nebo promodralá kůže
- otupený výraz, rozšířené zornice
- obtížné dýchání
- až ztráta vědomí

První pomoc při rozvíjejícím se šoku:

Protišoková opatření:

- **uklidňování** postiženého, slovní kontakt
- kontrola vnějšího krvácení
- **poloha na zádech s nohama 20-30cm nad zemí** (sporný efekt)
- **poloha v polosedě** při poranění plic nebo srdeční nevolnosti
- fixace poraněných kostí a kloubů => omezení bolesti
- **teplo** (přikrývka), uklidnění pacienta
- **nepodávat tekutiny, jídlo ani léky** (výjimka anafylaxe – antihistaminika)
- volat ZZS
- sledování stavu vědomí, dýchání, dle potřeby KPR

6. Poranění

6.1. Poranění hrudníku

- poranění uzavřená – stěna hrudníku intaktní, tupý náraz (pád, autonehoda, boj)
- poranění otevřená – stěna hrudníku perforovaná (nůž, kulka, zlomené žebro)

- nutno stále kontrolovat životní funkce
- postižený při vědomí sedí
- při bezvědomí se zachovalým dýcháním – položit postiženého do zotavovací polohy na stranu poranění (usnadní dýchání, zamezení pronikání krve do zdravé strany hrudníku)

Zlomeniny žeber - horní 4 – méně často zlomená – chráněná klíční kostí a lopatkou
- poslední 2 – volná – také obtížně zlomitelná
- většinou zlomena na boční straně hrudníku
- samostatně nebo sériově na jedné straně hrudníku
- výrazná bolestivost, při dýchání, pohybu, doteku, kašel
- více jak 3 zlomená žebra na jedné straně – pro bolestivost omezené dýchání
- mohou poranit mezižeburní tepny - krvácení, útlak plíce, omezené dýchání, šok

Pneumotorax – vniknutí vzduchu do pohrudniční dutiny, může vést ke **kolapsu plíce**

Pneumotorax

- zavřený
- otevřený
- ventilový (nejzávažnější)

Příznaky: bolestivost
ztížené oslabené dýchání
v ráně mohou být při výdechu bubliny
při nádechu slyšitelný sající zvuk

První pomoc při zlomeninách žeber:

- **poloha v polosedě** nebo jiná co nejméně bolestivá poloha
- znehybnit žebra – polštář nebo jiný měkký předmět proti poraněné oblasti
- uložení na postiženou stranu (účinnější dýchání zdravé strany hrudníku)
- vyhledat lékařskou pomoc

První pomoc při zabodnutém předmětu v hrudníku:

- stabilizovat předmět na jeho místě pomocí tlustých obkladů
- **předmět nevytahovat!!!**
- volat ZZS

První pomoc při otevřeném a ventilovém pneumotoraxu:

- na ránu sterilní krytí nebo nechat volně
- **poloha v polosedě**
- volat ZZS

6.2. Poranění břicha

- zavřené nebo otevřené, může zasáhnout plné nebo duté orgány
- zavřené – nejčastěji nerozpoznané poranění – příčina smrti
- protržení dutých orgánů (žaludku, střev) – nesterilní obsah do dutiny břišní => infekce
- poranění plných orgánů (játra, slezina, slinivka) – silné krvácení

Zavřené poranění břicha - tupý náraz na břicho, poranění obtížně rozeznatelná
- jemné prohmatání břicha prsty (normální břicho je měkké, nebolestivé)

Příznaky - modřiny, podlitiny, bolest, citlivost, tvrdost

První pomoc:

- úlevová poloha na boku nebo poloha zádech s pokrčenými DK a podloženou hlavou
- protišoková opatření
- volat ZZS

Otevřené poranění břicha - bodné rány
- **nevytahovat zabodnutý předmět!!!**

První pomoc:

- volat ZZS
- úlevová poloha na boku nebo poloha s pokrčenými DK a podloženou hlavou
- **vyhřezlé orgány nezasunovat** zpět, sterilní krytí, zabránit oschnutí
- protišoková opatření

6.3. Poranění hlavy

- rány na hlavě, zlomeniny lebky a poranění mozku
- současně může být poranění páteře (krku a zad)
- každé poranění hlavy je potenciálně vážné

Rána na hlavě

- mohutně krvácí (kůže na hlavě – bohaté cévní zásobení)

První pomoc:

- tlak na ránu přes sterilní gázový čtverec nebo polštářek hotového obvazu
- tlakový nebo krycí obvaz
- pokud není poraněná páteř, poloha v leže se zvednutou hlavou a rameny
- vyhledat lékařské ošetření dle závažnosti rány

Zlomenina lebky

- zlomení nebo prasknutí lebeční kosti, otevřené, nebo uzavřené
- při podezření na zlomeninu lebky –netlačit na ránu

Příznaky: - bolest v místě zranění
- zdeformování lebky
- krvácení z uší nebo nosu
- mozkomíšní mok z uší nebo z nosu- narůžovělá tekutina
- na bílé látce vytvoří růžový kruh podobný terči

- střed jemně zabarvený krví – "kruhové znamení"
- modřiny kolem očí ("brýlový hematom") nebo za ušima – několik hodin po poranění
- zející rána na hlavě s odkrytou lebkou event. mozkovou tkání
- bodná nebo střelná rána

První pomoc:

- kontrola vědomí a dýchání
- zabránit pohybům hlavy
- jemně nadzvednout hlavu a ramena
- sterilní krytí rány
- pokud není poraněná páteř, poloha vleže se zvednutou hlavou a rameny nebo poloha vsedě
- vyhledat lékařskou pomoc

Poranění mozku

- zabodnutí cizího předmětu, úlomkem kosti ze zlomeniny lebky, střelné zranění, náraz mozku na vnitřní stranu lebeční kosti při úderu do hlavy
- silný úder do hlavy – mozek se odrazí od druhé vnitřní strany lebky
- často ohrožuje život
- poranění = otok nebo krvácení (v lebce málo prostoru pro otok) – zvýšení nitrolebního tlaku – porucha funkce mozku
- mozkové buňky – velmi omezená schopnost regenerace
- možná porucha vědomí i s intervalem 24h i více
- čím delší porucha vědomí, tím závažnější poranění mozku

Otřes mozku (komoce) - dočasná ztráta činnosti mozku, obvykle bez trvalého poškození
 - porucha vědomí, ztráta paměti - amnézie
 - čím delší porucha vědomí, tím závažnější poranění mozku

Příznaky: krátkodobé bezvědomí, bolest hlavy, nauzea, zvracení, ztráta paměti

Zhmoždění(kontuze) - pohmoždění mozkové tkáně
 - často porucha vědomí, někdy dvoufázová

Stlačení (kompresie) - nahromadění krve z prasklých cév, hematom, otok mozku, velmi vážný stav

Příznaky: - zmatenost, odpovědi s latencí, roztěkanost
 - dezorientace místem, časem, osobou
 - úzkost
 - opakování stejných otázek, slov dokola
 - porucha vědomí, bezvědomí a další neurologické příznaky

První pomoc:

- bezvědomí - předpokládat poranění páteře - stabilizovat hlavu a krk, dále postup jako při bezvědomí
- sledovat vitální funkce
- ošetření event. poranění hlavy
- sklon ke zvracení - otočení na bok se stabilizací páteře a krku
- volat ZZS

6.4. Poranění páteře

- nejčastěji úsek krční a bederní (poranění krční páteře zejména u dopravních nehod)
- pád z výšky - poranění hlavy hrudní a bederní oblasti páteře
- poranění páteře ohrožuje míchu
- předpokládat poranění páteře u všech pacientů s poraněním hlavy (15-20% pacientů s poraněnou hlavou má i poraněnou páteř)

Príznaky:

- bolest vyzařující do horních a dolních končetin
- znecitlivění, brnění, slabost, pálení, snížená citlivost v končetinách
- postižený necítí dotek, nemůže končetinou hýbat
- ztráta kontroly nad vylučováním

První pomoc:

- zabránit zbytečné manipulaci s postiženým
- při bezvědomí zprůchodnit dýchací cesty záklonem hlavy a provést kontrolu dechu
- dále sledovat životní funkce
- při zástavě dechu zahájit resuscitaci
- je-li nutné vyproštění raněného před příjezdem ZZS, bránit ohýbání krku a trupu
- volat ZZS

Poznámka:

V případě, že je postižený v bezvědomí, nedýchá či nedýchá normálně, je nutné okamžitě zahájit KPR !!

6.5. Poranění pohybového aparátu

- jedná se o poranění kostí, kloubů, svalů a šlach

Poranění kostí - zlomeniny

- působení nadměrné síly na kost
- může být i poranění orgánů a cév nacházejících se v blízkosti zlomených kostí

Zavřené zlomeniny – neporušená kůže

Otevřené zlomeniny – porušená kůže v místě zlomeniny (rána způsobená zlomenou vyčnívající kostí nebo přímým úderem, který porušil kožní kryt a zlomil kost)

Príznaky: mnemotechnická pomůcka – **DOTS**

- **D** (deformity) – porovnat zraněnou část těla s nezraněnou
- **O** (open wounds) – otevřená rána naznačuje vnitřní zlomeninu
- **T** (tenderness) – prohmatání místa poranění – bolestivost
- **S** (swelling) – otok způsobený krvácením, modřina – rychle po zlomení bolestivá manipulace s poraněnou částí (někdy jen malá nebo žádná bolestivost)

hmatatelné (slyšitelné) skřípání – tření úlomků kostí o sebe, velmi bolestivé mechanismus vzniku zranění, postižený může cítit nebo slyšet prasknutí

První pomoc při zlomeninách:

- kontrola životních funkcí (zlomenina i otevřená málokdy ohrožuje život) – ošetření zlomeniny až po zajištění životních funkcí
- ohledat oblast pomocí DOTS

- kontrola krevního a nervového zásobení – **CSM**
  - **C** (Circulation) - nahmatat pulz na radiální nebo tibiální tepně – při nehmatném pulzu změnit opatrně polohu končetiny
sledovat barvu končetiny – po 3h bez dodávky krve odumření tkáně
  - **S** (sensation) - ztráta citlivosti – prvotní příznak nervového poškození
  - **M** (movement) - pohyb prsty
- **znehýbnění poraněné části**
- **sterilní krytí rány při otevřeném poranění**
- ledování ke snížení otoku a bolesti
- **protišoková opatření**
- vyhledat lékařskou pomoc (ZZS při otevřené zlomenině, zlomenině velké kosti, velké ztrátě krve)

Poznámka:

V případě dostupnosti ZZS **nepřikládat žádné provizorní dlahy**. Tato manipulace může způsobit zhoršení poranění.

Poranění kloubů

Vymknutí (distorze)

- otočení nebo natažení kloubu za normální rozsah pohybu
- posun kloubní hlavice mimo jamku a opětovné navrácení do původní polohy
- může být porušení vazů
- nejčastěji kotník, prsty ruky

Příznaky: - silná bolest
                      - omezení pohyblivosti
                      - otok
                      - modřina, podlitiny

První pomoc při distorzi:

pomůcka **RICE**:

- **R** (rest) - v klidu se zranění hojí rychleji (pohyb – zvýšení prokrvení – zvětšení otoku)
- **I** (ice) - ledovat co nejdříve, dále v průběhu 24-48h (20-30min, každé 1 až 2 hodiny)
  - po odstranění ledu stáhnout poraněnou část pomocí obinadla a zvednout
  - chlad stahuje cévy – omezuje otékání, infekci, tlumí bolest, uvolňuje svalovou křeč
  - led přes látku
- **C** (compression) - stažením poraněné části – vytlačení tekutiny
  - elastické obinadlo na 18-24h, při ledování sundat, v noci povolit – nesundávat
- **E** (elevation) – zvednutí končetin, zvýšení žilního návratu, omezení otoku

- otok kloubu – ztuhlost během pár hodin – důležité – ledovat, stáhnout, zvednout

Vykloubení (luxace)

- mechanismus poranění stejný jako u vymknutí, ale hlavice kloubu zůstává mimo jamku
- většinou postižen loket, rameno, - při vykloubení ramene HK vlivem gravitace klesá

- Příznaky:
- deformita
  - zhmoždění
  - silná bolest
  - otok
  - neschopnost pohybu s poraněnou částí

První pomoc při luxaci:

- kontrolovat CSM
- **nevracet kloub zpět**
- **znehybnit** v nejméně bolestivé poloze, chladit
- vyhledat lékařskou pomoc, volat ZZS
- **protišoková opatření**

Poranění svalů a šlach

Natažení, natržení, přetržení svalu a šlachy

- natažení svalu za jeho rozsah pohybu
- natržení svalových vláken - prosakování tekutiny z tkání, shromažďování v blízkosti zranění
  - bolest, otok, zánět
  - zánět okamžitě po zranění
  - nahromadění tekutiny způsobující bolest a ztuhlost – 24-72h
- přetržení svalu, šlachy – okamžitá ztráta funkce

- Příznaky:
- ostrá bolest
  - extrémní citlivost na dotek
  - otok
  - slabost a omezení hybnosti
  - ztuhlost a bolest při pohybu
  - po několika dnech se může objevit hematoma
  - při přetržení často zvukový fenomén prasknutí, deformita a okamžitá ztráta funkce

První pomoc při poranění svalů a šlach:

- postup podle **RICE**
- vyhledat lékařskou pomoc

Svalová křeč

- nekontrolovatelné stažení svalu
- nemoc (cukrovka, ateroskleróza, pohybová aktivita, dehydratace)
- Odstranění křeče
  - jemně protáhnout postižený sval
  - uvolnit sval pomocí stlačování a masírování
  - přiložení ledu může ulevit od bolesti
  - napít se jemně osolené vody, iontového nápoje